

A VÖRÖSISZAP-KATASZTRÓFA MAGÁNJOGI FELELŐSSÉGI KÉRDÉSEI

NAGY Éva
PhD hallgató

Szegedi Tudományegyetem, Római Jogi Tanszék

1. BEVEZETŐ

A jelen tanulmány a 2010. október 4-i magyarországi vörösiszap-katasztrófa polgári jogi felelősségi vetületét teszi vizsgálat tárgyává. A polgári jogi felelősségre vonás elsődleges célja a károsultak kárainak megtérítése, így egy ilyen jellegű katasztrófa esetén a magánjogi felelősség kérdésének mielőbbi tisztázása elengedhetetlen.

Elsőként rövid összehasonlítást kívánok tenni a *vis maior* jellegű ókori káresemények és az újkor katasztrófái között. A hatályos polgári jogi felelősségi formák közül a fokozott veszéllyel járó tevékenységgel okozott károkért való felelősség kategóriájából kell kiindulni, így tanulmányomban ennek kérdéskörét vizsgálom részletesebben. Elsődleges kérdésem, hogy mennyit változott a *vis maior* fogalma, és felmerülhet-e a vörösiszap-katasztrófa kapcsán a *vis maior*, mint kimentési ok.

2. KATASZTRÓFÁK AKKOR ÉS MOST – KATASZTRÓFÁK FAJTÁI

A *katasztrófa* (καταστροφή) görög eredetű szó, jelentése: megsemmisülés, megrázó hirtelen esemény, fordulat, csapás, az emberi élet, az anyagi javak, természeti értékek pusztulása.¹ A katasztrófák az emberiség kezdete óta részét képezik az életnek. Jó példa erre az ókori Róma történetének egyik legjelentősebb katasztrófája, a Vezúv Kr. u. 79-es kitörése, mely eltemette Pompeii, Herculaneum és Stabiae városát.² Ezt sok hasonló esemény, a legtöbb esetben természeti elemek elháríthatatlan erejű pusztítása követte a középkorban, majd az újkorban is szerte a világon.

Az egyes történelmi korok természeti katasztrófái mellett a 18. században – az ipari forradalomnak köszönhetően – olyan technikai újítások láttak napvilágot, melyek következményeként a gazdaságban, majd rövidesen az emberek mindennapi életében is új veszélyforrások jelentek meg.

Ennek az azóta is tartó folyamatnak köszönhetően ma már egy differenciáltabb katasztrófa-fogalmat kell adnunk. A hatályos katasztrófavédelmi törvényünk a következő meghatározással él:

1 Lásd: http://katasztrofa.hu/fogalmak_katved_altalanos.htm (Utolsó megtekintés dátuma: 2011. május 31.)

2 Részletes leírás a katasztrófáról Plinius leveleiben (VI. 20.), lásd: HAHN 1966, 219–220. p.

„katasztrófa a szükséghelyzet vagy a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetőleg a minősített helyzetek kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeiket, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli”.³

A katasztrófa kialakulásának eredője szerint két nagyobb jelenkori katasztrófacsoportot különböztethetünk meg: természeti katasztrófák⁴ és ún. „civilizációs” katasztrófák. Az utóbbiak között is differenciálhatunk, miszerint léteznek társadalmi (háború, hosszantartó sztrájk, stb.), biológiai (járványok, oxidálószeres, gyúlékony, mérgező anyagok szennyezése, stb.) és technikai (nukleáris, vegyi, stb.) katasztrófák.⁵ A vörösiszap-katasztrófa egyike a modern kor legsúlyosabb hazai civilizációs, ipari katasztrófáinak.

3. MAGÁNJOGI FELELŐSSÉG SZERZŐDÉSEN KÍVÜL OKOZOTT KÁROKÉRT

A 2010. október 4-ei katasztrófa kapcsán a polgári jogi dogmatika alapján egy szerződésen kívüli káreseménnyel állunk szemben.

A Kvtv.⁶ és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló kormányrendelet⁷ alapján az ajkai üzem nem minősül veszélyes ipari üzemnek. A hulladékok jegyzékéről szóló jogszabály szerint pedig a vörösiszap nem minősül veszélyes hulladéknak.⁸ A veszélyes üzemi jelleget azonban mindig a konkrét esetre vetítve kell döntés tárgyává tenni.⁹

Hatályos Polgári Törvénykönyvünk (Ptk.) 345.§ (1) bekezdése szerint: „Aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat, köteles az ebből eredő kárt megtéríteni”. A MAL Zrt. által az ajkai üzemben folytatott ipari tevékenység jellege, a hulladék tárolásának módja és a bekövetkezett tisztítás alapján veszélyes üzemiként kell kezelni a jogalany polgári jogi felelősségét.

3 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéséről, 3.§ e) pont. (A továbbiakban: Kvtv.)

4 A természeti katasztrófák az azokat okozó elemi erő szerint csoportosíthatóak, így beszélhetünk geológiai (földrengés, vulkánkitörés, stb.), hidrológiai (árvíz, jeges ár, belvíz, stb.), meteorológiai (jégeső, hófúvás, stb.) és természeti jellegű (gázkitörés, sűjtőlégrobbanás, stb.) katasztrófákról, lásd: www.agr.unideb.hu/ktvbc/s/dl2.php?dl=17/12_eloadas.ppt (Utolsó megtekintés dátuma: 2011. május 21.)

5 Uo.

6 Kvtv., 3.§ w) pont.

7 18/2006. (I. 26.) Kormányrendelet, 1.§.

8 16/2001. (VII. 18.) KöM rendelet, 1. sz. melléklet.

9 BH1977.491.; GELLÉRT, 2001, 1123. p.

3.1. A római magánjog felelősségi rendje és a *vis maior* kérdése

Mivel a magánjogi felelősség dogmatikája a jog történetében először az ókori Rómában nyert precíz kidolgozást,¹⁰ érdemes megemlíteni a felelősség római jogi történeti hátterét. A veszélyes üzem, mint speciális felelősségi kategória és az ókori felelősségi szabályok két kapcsolódási pontja igényel kiemelés.

Az egyik a felelősség jogalapjához kapcsolódik. A veszélyes üzemi felelősség objektív jogalapú, azaz a károkozó magatartás felróhatóságának vizsgálata kívül esik a jogi vizsgálódás körén, csak a károkozás tényén alapul a jogalany felelőssége.¹¹ A római jogi felelősséget az archaikus korban ugyancsak az objektivitás jellemezte. Fejlődése során fokozatosan előtérbe került a vétkesség, azonban mindvégig jelen voltak a felelősség dogmatikájában azok az esetek, melyek objektív jogalapon nyertek elbírálást.¹²

A másik kapcsolódási pont a *vis maior* kérdésköre. A *praetori pactumok* közé sorolható *receptum* jogalkalmazói szabályozásánál figyelhető meg a felelősség körében először a *vis maior* kifogása (*exceptio vis maioris*). A hajós, a vendéglős és a fogadós felelős volt azokért a károkért, „amelyek a hajón utazókat, a fogadóban megszállókat, az istállót igénybe vevőket ott érték, amennyiben a hajós, a fogadós, az istállótulajdonos az utasok, vendégek vagyontárgyainak őrizetét kifejezetten elvállalta,”¹³ illetve később már akkor is, ha csupán átvette őrzésre a vagyontárgyakat.¹⁴

Kezdetben teljesen objektív felelősség jellemezte e formátlan megállapodást, majd a klasszikus kor elejétől a *vis maiorért* való helytállástól eltekintettek.¹⁵ A *casus minorig* terjedő, azaz a vétkességen túllépő custodia-felelősség feltehető jogpolitikai indoka nagy hasonlóságot mutatott a veszélyes üzemi felelősség modernkori elméleti indokolásával. A helyi viszonyokkal tisztában lévő hajósok, fogadósok, istállótulajdonosok ismerték a környékbeli tolvajokat, illetve a rendészeti szervekkel is kapcsolatban álltak, így felkészültek voltak vendégeik vagyontárgyainak megóvásában. Az általuk végzett tevékenység jellege, és az annak révén elért gazdasági előnyök megkívánták és indokolták a fokozott felelősséget.

Részletes és precíz kidolgozottságot a klasszikus korban kapott a *vis maior* fogalma. Labeo például – Ulpianus forrásai alapján – ilyennek minősítette a földrengést, árvizet, folyó- vagy tengerárt, tűzvészt,¹⁶ a fogalom az emberi erővel elháríthatatlan károk kritériumát foglalta magában.¹⁷ A veszélyes üzemi felelősség hazai hatályos szabályai tárgyalásánál látni fogjuk, hogy bár a fogalom ma is magában foglalja az ehhez hasonló

10 SÓLYOM 1977, 53. p.

11 BESENYEI 2009, 201. p.

12 Ilyen volt például az állattartók felelőssége (vö.: MOLNÁR, 1993, 123–124. p.) illetve a *praetori* kvázi deliktális kötelmek köre (lásd: MOLNÁR – JAKAB 2010, 332–333. p.).

13 D. 4,9,6 és 8 Ulp., lásd: BRÓSZ – PÓLAY 1986, 448. p.

14 MOLNÁR – JAKAB 2010, 310. p.

15 Uo.

16 *Labeo quidem scribit de damno dato non posse agi, si qid forte terrae motu aut vi fluminis aliove quo casu fortuito acciderit* (D. 39,2,24,3 Ulp.); *...ut fluminis aut maris aut tempestatis aut ruinae incendii aut terrae motus vim sustinere possit?* (D. 39,2,24,4 Ulp.) Lásd: MOLNÁR 1993, 189. p.

17 *...cui humana infirmitas resistere non potest...* (D. 44,7,1,4 Gai.), lásd: BRÓSZ – PÓLAY 1986, 351. p. Lásd még például: D. 4,2,2 Paul., D. 4,9,3,1 Ulp.

természeti eseményeket, de részben kibővült az elháríthatatlannak minősülő okok köre, részben viszont szűkebb lett.

3.2. A vörösiszap-katasztrófa magánjogi felelősségi aspektusai – veszélyes üzemi felelősség a hatályos jogban

3.2.1. A veszélyes üzemi felelősség története

Az európai államok 19–20. századi magánjogi törvényhozása a pandektisztika hatására magáévá tette a római jogban kifejlődött vétkességi alapú felelősségi rendszert. Az ipari fejlődés kezdetével azonban szerte Európában elméletek születtek arra, hogy miként kerekedhet felül a felelősség a vétkességi elven olyan esetekben, amikor a jogalany az általánosanál kockázatosabb tevékenységet folytat. Ilyen volt például az ún. „érdekelmélet” (az aktív interesse elve), melynek lényege, hogy aki saját érdekében cselekszik, viselje az ebből származó károkat is. Ezzel áll szoros kapcsolatban a „finalitás-elmélet”, az „akarat-elmélet és az „individuális elmélet”. Ez utóbbiak lényege, hogy mindenki köteles helyállni az olyan károkért, melyek az ő tevékenységének a céljából, az ő akaratából, vagy az ő egyéniségéből erednek.¹⁸

Ezek továbbfejlesztése a „túlnyomó érdek elve”, mely szerint a veszélyes üzemek a gazdasági fejlődés érdekében ugyan fenntartandók, de az ezzel összefüggésben kárt szenvedő magánérdeknek is kielégítést kell nyernie.¹⁹ Megemlítendő az ún. „okozási elv” is, miszerint olyan kárért, melynek bekövetkezésében vétkesség senkit nem terhel, az köteles viselni a kárt, „akinek cselekvésével vagy mulasztásával, személyével vagy dolgával, akaratával annak bekövetkezése akár csak közvetett okozati összefüggésben van”.²⁰

A konkrét jogalkotási történet a 19. századi Németországba kalauzol minket. A veszélyes üzemet jelentő gépek, különösen a vasút megjelenésével az új kockázati elemnek köszönhetően az addigi szabályozási koncepció eltávolodott a vétkességtől az objektivitás irányába. Így született meg 1838-ban a porosz vasút törvény, a „*Preußisches Eisenbahnpflichtgesetz*”, amely kimondta, hogy „a társaság köteles mindazon kárt megtéríteni, mely a vasúti való szállításnál a szállított személyeken és dolgokon²¹ vagy más személyeken és azok dolgain keletkezik, és ez alól a kötelezettség alól csak annak igazolásával mentheti ki magát, hogy a kárt vagy a károsult önhibája, vagy valamilyen más elháríthatatlan eset (Zufall), tényező okozta”.²²

E törvényt hasonlóak követték, így az osztrák és a svájci törvények, majd a német „*Reichshaftpflichtgesetz*” az egyes ipari üzemek kártérítési kötelezettségéről, később pedig a BGB, majd a francia és a szovjet polgári törvénykönyvek, avagy az angol magánjogi törvények is magukévá tették a speciális károkozó objektív felelősségét.²³

18 MÁZI András: *A veszélyes üzemi kárfelelősség magyarországi fejlődése a polgári korszakban*, 2. p. <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/49#axzz1NfjMxKk> (2011. 04. 25.)

19 *Uo.*

20 *Uo.*

21 Güter = áruk, értékek, vagyoni dolgok.

22 MÁDL 1964, 355. p.

23 MÁDL 1964, 365. és 383. pp.

A német példát követve Magyarországon is megjelent a vaspályák által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősségről szóló 1874. évi XVIII. törvénycikk. E törvény általános indokolása kimondta, hogy a *vis maior*, mint kimentési ok „magában foglalja mindazon események fogalmát, melyek sem előre nem láthatók s ennek folytán ki nem kerülhetők, sem emberi erő és óvatosság által meg nem akadályozhatók”.²⁴ A bíróságok kiterjesztően értelmezték ezt a jogszabályt, valamint a későbbi, 1893-as ipari és gyári felelősségről szóló törvényt, és rövidesen alkalmazni kezdték őket dologi károk, illetve minden más veszélyes üzem esetében is.²⁵ Érdekesség, hogy a légiközlekedésről szóló 10.270/1922. számú ME rendelet 19.§-a légi jármű okozta balesetek esetén teljes objektív felelősséget alkalmazott, azaz még a *vis maior* bizonyítása sem mentesítette a felelős jogalanyt.²⁶

Az 1928-as magánjogi törvényjavaslat minden veszélyes üzemre, valamint a személyi károk mellett a dologi károkra is kiterjesztette a veszélyes üzem tárgyi felelősségét.²⁷ A kodifikálási munkálatok egyes állomásai és a szélsőséges szakmai álláspontok után a *Ptk.*-ba a ma is hatályos szöveg került bele.

3.2.2. Fogalmi elemek a vörösiszap-katasztrófa szemszögéből

3.2.2.1. *Jogellenesség.* – A polgári jogi felelősség általános szabálya alapján minden károkozás jogellenes, mely nem minősül jogszerűnek,²⁸ így a veszélyes üzem működéséből eredő kárra is ez az irányadó.

3.2.2.2. *Fokozott veszéllyel járó tevékenység.* – A fokozott veszéllyel járó tevékenység kategóriáját kezdettől fogva a bírói gyakorlat alakítja,²⁹ így csak esetszortok sorolhatók fel, melyeket ilyennek minősítenek. Ezek – a teljesség igénye nélkül – például a gépi erővel hajtott jármű vezetése, vízlépcső, vízerőmű használata, robbanóanyagok, mérgezőanyagok előállítás, tűzveszélyt okozó eszközök használata és gépi erővel működő üzemek a gazdasági élet bármely területén.³⁰ A *Ptk.* szerint a fokozott veszéllyel járó tevékenységre vonatkozó felelősségi szabályokat kell alkalmazni – többek között – akkor is, ha „valaki az emberi környezetet veszélyeztető tevékenységével másnak kárt okoz”,³¹ a környezet védelmének általános szabályairól szóló és a természet védelméről szóló törvények pedig utaló normákat tartalmaznak erre vonatkozóan.³²

24 MÁZI 2001, 88. p.

25 MÁZI 2001, 91. p.

26 MÁZI 2001, 92. p.

27 1741.§, lásd: MÁDL 1964, 390. p.

28 *Ptk.* 339.§ (1) bekezdés; UJVÁRINÉ 2002, 106. p.

29 GELLÉRT 2001, 1123. p.

30 UJVÁRINÉ 2002, 109–110. p.

31 *Ptk.* 345.§ (1) bekezdés.

32 1995. évi LIII. törvény, 103.§ (1) bekezdés: „a környezet igénybevételével, illetőleg terhelésével járó tevékenységgel vagy mulasztással másnak okozott kár környezetveszélyeztető tevékenységgel okozott kárnak minősül és arra a Polgári Törvénykönyvnek a fokozott veszéllyel járó tevékenységre vonatkozó szabályait (*Ptk.* 345–346.§-ai) kell alkalmazni.” Lásd továbbá: 1996. évi LIII. törvény 81.§ (1) bekezdés: „az, aki a természet védelmére vonatkozó jogszabályokat, egyedi hatósági előírásokat megszegve kárt okoz, a kárt a Polgári Törvénykönyv 345–346.§-aiban foglalt szabályok szerint köteles megtéríteni.”

3.2.2.3. *Kár.* – „Aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat, köteles az ebből eredő kárt megtéríteni”.³³ A polgári jog szemszögéből a kár mindig vagyoni kárt jelent, és három csoportja különböztethető meg. Az első a *tényleges kár*, mint például egy, a vörösiszap-katasztrófa által érintett családi házban bekövetkezett rongálódás; a második az *elmaradt haszon*, ilyen lehet például egy érintett mezőgazdasági ingatlan terményének a károsodása miatti jövedelem-kiesés; és végül az *indokolt költségek*, mint például a sérültek kórházi költségei, vagy a halottak eltemetetésének költségei.³⁴

A hatályos *Ptk.* ismeri a *nem vagyoni kárt*³⁵ is, mely elsődlegesen a káresemény nyomán bekövetkezett személyiségi jogi sérelmet hivatott orvosolni,³⁶ azonban erre csak vagyoni kár mellett van lehetőség,³⁷ ami problematikus, hiszen sok devecseri, illetve kolontári lakos vagyoni kár nélkül is hátrányos helyzetbe került. Az *új Ptk.* tervezete már nem rendelkezik a nem vagyoni karról, hanem a személyiségi jogok megsértéséért az ún. *sérelemdíj* szankcióját alkotta meg.³⁸

A fentebb említett kiterjesztő szabályozás alapján az emberi környezetben és a természetben bekövetkezett károkért is felelős a jogalany. A tragédia az előntött területek élővilágában is hatalmas pusztítást végzett. A természetvédelmi törvény külön meg is nevezi a károk fajtáját, melyeket a felelős jogalanyak meg kell térítenie, és nevesíti a nem vagyoni kár megtérítésére vonatkozó kötelezettséget is.³⁹ Megemlítendő, hogy az *új Ptk.* tervezete beépítette szövegébe különálló esetként a környezeti károkért való felelősséget is.⁴⁰

3.2.2.4. *Üzembentartó.* – A felelős jogalany az üzembentartó. Azt kell üzembentartónak tekinteni, „aki a veszélyes üzemet fenntartja, tartósan üzemelteti, és akinek felügyelete, irányítása, ellenőrzése és a veszélyforrás elleni különleges védekezésre való kötelezettsége mellett a veszélyes üzemi tevékenység megvalósul”.⁴¹ A MAL Zrt. jogi személyként tulajdonosa és üzemeltetője az ajkai timföldgyárnak, a fenti definíció alapján ő minősül felelős jogalanyak.

3.2.2.5. *Okozati összefüggés.* – Csakúgy, mint az ókori Rómában, a hatályos szabályok is megkövetelik az okozati összefüggést az objektív jogalapú felelősség esetében is. Itt azonban az is feltétel, hogy a kár a tevékenységnek azzal a mozzanatával legyen okozati összefüggésben, amely révén a tevékenység fokozottan veszélyesnek minősül.⁴² A hatalmas mennyiségű vörösiszapot tároló kazetta fenntartása volt a katasztrófa veszélyforrása, így a bekövetkezett káresemény fényében az okozati összefüggés megállapítható.

3.2.2.6. *Kimentési okok.* – A fokozott veszéllyel járó tevékenységgel okozott károkért való felelősség bár objektív, de nem feltétlen, mert az üzembentartó kimentheti magát, „ha bizonyítja, hogy a kárt olyan elháríthatatlan ok idézte elő, amely a fokozott veszéllyel járó

33 *Ptk.* 345.§ (1) bekezdés. (Kiemelés tőlem: N.É.)

34 *Ptk.* 355.§ (4) bekezdés.

35 „Nem vagyoni kár (...) alatt értjük az ember immateriális (szellemi, erkölcsi, egyéniségi) javainak sérelmét”. Lásd: MARTON 1942, 395. p.

36 GELLÉRT 2001, 1216. p.

37 BESENYEI 2009, 210. p.

38 2:91.§, <http://www.ujptk.hu/dok/szoveg/PTK-MK165-091120.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2011. május 29.)

39 1996. évi LIII. törvény, 81.§ (2) bekezdés.

40 5:38 – 5:42.§§.

41 BH1988. 273.; GELLÉRT 2001, 1129. p.

42 EÖRSI 1998, 288. p.; GELLÉRT 2001, 1139. p.

tevékenység körén kívül esik”.⁴³ A külső elháríthatatlan oknak két konjunktív feltétele van: emberi erővel elháríthatatlannak kell lennie és kívül kell esnie a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén.⁴⁴

Ha az elháríthatatlan külső ok lehetséges fajtáit nézzük, bővült a kör, mert a jogirodalom ilyenek tekinti nem csak az erőhatalmat, azaz a római jogi értelemben vett *vis maiort*, hanem a károsult elháríthatatlan közrehatását, a harmadik személy elháríthatatlan cselekményét, és más külső erőt is, mely elháríthatatlan, bár nem minősül erőhatalomnak.⁴⁵

Az erőhatalom fogalmi eleme ma is az objektív elháríthatatlanság.⁴⁶ Azonban ma már az a lényeges, hogy a technika adott szintjén megvolt-e a lehetősége az üzembentartónak az elhárításra, azaz a fogalom relativizálódott, a technika fejlődésével egyre szűkül.⁴⁷

Az ajkai katasztrófával kapcsolatos közleményeiben a MAL Zrt. és jogi képviselője természeti erőkre, nevezetesen a katasztrófa előtti időszakban lehulló nagy mennyiségű csapadékra, valamint a környezetvédelmi előírásokra és az ezeket kiállító szervekre hivatkozott több közleményében is.⁴⁸ Azt nyilatkozták, hogy az illetékes szervek által állított kötelezettségeknek eleget téve épült ún. résfal a tározók körül, és erre hatott kedvezőtlenül a sok csapadék. Arra hivatkoztak, hogy a jogelőd által építtetett tározó hibája, illetve az alatta lévő talaj minősége és összetétele volt az eredője a csapadék által kiváltott katasztrófának. Ezekről a minőségi, általuk „rejtett hibáknak” nevezett hiányosságokról ők – elmondásuk szerint – nem tudtak, és a vállalat 1997-es privatizációjakor semmilyen információt nem kaptak e tényekről, ezért a közleményben úgy fogalmaztak, hogy ők „jóhiszeműek” voltak.⁴⁹

A felelősség szempontjából ez az állított jóhiszemőség teljesen közömbös, mivel objektív jogalapról van szó veszélyes üzem esetén. Az a tény, hogy központi szervek utasítására kellett résfalat építeni a tározó köré szintén nem mentesítheti a MAL Zrt.-t. Az, hogy a vállalat állítása szerint az „illetékes állami hatóságok folyamatosan ellenőrizték és minden esetben rendben találták a tározók működtetését”⁵⁰ ugyancsak elégtelen kifogás, hiszen mint üzembentartónak, a MAL Zrt.-nek a kötelezettsége, hogy hatósági ellenőrzés mellett is megbizonyosodjon a gyár egyes egységeinek a zavartalan működéséről, és elhárítsa a lehetséges kár bekövetkezését.⁵¹ A résfalak már majdnem 15 éve állnak a tározók

43 *Ptk.* 345.§ (1) bekezdés.

44 GELLÉRT 2001, 1142. p.

45 Például állat támadása, lásd: EÖRSI 1998, 289. p.; UJVÁRINÉ 2002, 114. p.

46 Lásd például: BH2002. 748.; BH2003. 321.

47 EÖRSI 1998, 289. p.

48 http://www.mal.hu/engine.aspx?page=showcontent&content=kormanyhatarozat_HU (Utolsó megtekintés dátuma: 2011. május 30.)

49 *Uo.*

50 *Uo.*

51 „A környezethasználónak a környezetszennyezés megelőzése, illetőleg a környezet terhelésének csökkentése érdekében az elérhető legjobb technika alkalmazásával intézkednie kell:

- a kibocsátás megelőzéséről, illetőleg az elérhető legkisebb mértékűre történő csökkentéséről;
- a hulladékképződés megelőzéséről, illetőleg a keletkező hulladék mennyiségének és veszélyességének csökkentéséről, a hulladék hasznosításáról, ártalmatlanításáról;
- a környezeti hatással járó balesetek megelőzéséről, és ezek bekövetkezése esetén a környezeti következmények csökkentéséről;

körül, így a vállaltak lett volna ideje szakértői vélemény kikérésére és a megelőző munkálatok elvégzésére.

3.3. A kártérítés módja

Amennyiben a MAL Zrt. felelőssége megállapítást nyer, kötelessége a bekövetkezett károkat megtéríteni. A reparáció elsődleges célja, hogy a károsultak olyan helyzetbe kerüljenek, mint amilyenben lennének, ha a katasztrófa nem állt volna be.⁵² Ez háromféleképpen valósulhat meg: amennyiben lehetséges, az eredeti állapotot kell helyreállítani.⁵³ Lehetőség van a természetbeni kártérítésre is, azonban a bírói gyakorlat igen ritkán alkalmazza ezt. Ehhez hasonlóan az eredeti állapot helyreállításának szankciója is ritkán érvényesül, mivel egyrészt a károsodott dolog kijavítását jelenti elsősorban, illetve a károkozó saját tevékenységeként valósítandó meg,⁵⁴ másrészt a károsultak igényei legnagyobb arányban a pénzübeli kártérítést preferálják.⁵⁵

Bár rohamléptekben halad Kolontáron és Devecserben a károsultak új lakóotthonokhoz jutását segítő lakóparkok építése, ez az ottani Önkormányzati Kárrendezési és Újjáépítési Csoport tevékenységének és szerződési partnereiknek köszönhető.⁵⁶ A MAL Zrt. felelősségre vonása esetén ezen építkezések költségeinek megtérítése ugyancsak pénzübeli kártérítésnek számít majd.

4. ZÁRÓ GONDOLATOK

A fent vázolt kép jól mutatja, hogy a jelen kor kockázatos gazdasági tevékenységet végző jogalanyainak felelőssége hogyan és miért érte el az objektív szintet. A jelen tanulmány arra is igyekezett rávilágítani, hogy a vörösiszap-katasztrófa kapcsán a MAL Zrt. nyilatkozatai nem támasztanak alá semmilyen valós, elháríthatatlan körülményt, mely mentesítené őt a polgári jogi felelősség alól. Azt azonban nem szabad elfelejteni, hogy a társaság felelősségéről majd több tucat egyedi ügyben – bizonyítási eljárások lefolytatása után – a bíróságok fognak dönteni.

– a tevékenység felhagyása esetén a környezetszennyezés, illetve környezetkárosítás megakadályozásáról, valamint az esetlegesen károsodott környezet helyreállításáról...”

Lásd: MAL Zrt. tevékenységének egységes környezethasználati engedélye, 5.02 pont.

<http://kdtktvf.zoldhatosag.hu/index.php?p=h&id=80> (Utolsó megtekintés dátuma: 2011. június 7.)

52 EÖRSI 1998, 307. p.; UJVÁRINÉ 2002, 183. p.

53 *Ptk.* 355.§ (1) bekezdés.

54 EÖRSI 1966, 182. p.

55 BESENYEI 2009, 263. p.

56 <http://vorosiszap.bm.hu/?p=1312> (Utolsó megtekintés dátuma: 2011. június 20.)